

Universitätsbibliothek Paderborn

Venerabilis Patris Thomæ à Jesu ... Opera Omnia

Homini Religioso Et Apostolico Tam Qvo Ad Vitæ Activæ, Qvam Contemplativæ functiones utilissima, Duobus Tomis Comprehensa. In Qvibvs Singvlari Pietate, Varia Ervditione Clariori Et Breviori Stylo Continentvr Et Explicantvr ...

Tomás <de Jesus>

Coloniæ Agrippinæ, 1684

Secunda Pars. De ratione agendi cum hæreticis, & de modo juvandi ipsos, & primo de origine omnium hæresum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38601

quicquid de me fieri, cui tanquam hosti capitis tui toties iam isti paribulum ominatur. *Salve bonarum.* Venie: Elizabetha, dies ille, ille dies, qui tibi liquido monstrabit utri re dilexerint, Societas JESU, an Lutheri progenies. Pergo.

Testes jam omnes orae plagaque mundi, quibus Evangelica tuba post Christum natum insonuit. Parum ne hoc fuit idolis ora claudere, DEI regnum genibus importare? Christum Lutherus, nos Catholici Christum loquimur. Num divisus est Christus? minimè. Aut nos, aut ille falsum Christum loquimur. Quid ergo? Dicam, Christus ille sit, & illorum sit, qui Dagon invictas cervices fregerint. Noster Christus opera nostrorum uti voluit, cum Joves, Mercurios, Dianas, Phœbades, & illam noctem seculorum atram, Erebumque tristem è tot populorum cordibus relegaret. Non est oïum longinqua perquirere. Finitima tantum atque domestica speculemur. Hiberni ex *Patritio*, Scoti ex *Palladio*, Angli ex *Augustino*, Romæ sacratiss, Roma missis, Romam venerantibus, fidem aut nullam, aut certè nostram, id est, Catholicam infuxerunt. Res aperta. Curro.

Testes Academia, testes legum tabulae, testes vernaculi mores hominum, testes electio Caesarum, & inauguratio, testes Regum ritus, & inonatio, testes Equitum ordines, ipsaque chlamydes, testes fenestras, testes nummi, testes urbanae portae, domusque civicae, testes avorum fructus & vita, testes res omnes, & reculae, nullam in orbe Religionem, nisi nostram imis unquam radicibus infudisse.

Quæ mihi cum supperent, & certè sic afficerent mediantem, ut his hominibus nantium remittere Christianis, & consociari cum permissis quibusque videretur insolentis infamiae, non distiter animatus sum, & incensus ad conflictum. Quo mihi sit æquior Chærcus, qui me tam immaniter concepit, si hanc animulam peccatricem, quam tanto Christus emit, viæ tutæ, viæ certæ, viæ regie malui credere, quam Calvinii scopulis dumetive suspendere, Hæcenus Edmundus Campianus.

SECUNDA PARS.

De ratione agendi cum hæreticis, & de modo juvandi ipsos, & primo de origine omnium hæresum.

Uculenter sane Jodocus Lorichius in *flagello hæresum*, statim in præfatione, hæresum omnium fere huius temporis originem probat esse libertatem. Est namque (inquit) primum ac præcipuum propositum, ac studium hæreticorum huius sæculi, ut in omnibus actionibus suis, sua uti possint libertate. Atque ad hanc obtinendam tuendamque finxerunt hæresim præcipuam, fidem solam justificare.

Pro hac hæresi defendenda, dolosè finxerunt alias multas. Ut Decalogum non pertinere ad Christianos. Evangelium non docere præcepta. Nulla esse Consilia Evangelica, nec opera supererogationis. Bona opera quæcunque non esse necessaria ad salutem. Orationes prolixas, jejunia, peregrinationes, vota, vitam monasticam, & quæcunque opera penitentiae, indulgentias, esse inutilia ad salutem. Non esse homini opus alia gratia Dei sanctificante, quam sola fide. Et Sacramenta non conferre aliquam gratiam. Nulla peccata nocere homini Christiano habenti Fidem. Solos infideles damnari. Purgatorium nullum esse. Nec suffragia pro defunctis aliquid prodesse.

Præterea, ut has & alias suas hæreses liberè, ut vellent, prædicare possent, finxerunt Papam & Episcopos non habere potestatem de doctrina fidei ac religionis dijudicandi. Papam non esse caput Ecclesiae, Episcopos non habere majorem potestatem quam Presbyteros, vel sacerdotes in Ecclesia. Excommunicationes & reliquas Ecclesiae censuras, & pœnas, non obligare credentes.

Ad hæc, ut prædicantes ipsorum liberè possent habere, ac ducere uxores, finxerunt Ordinis sacramentum nullum esse. Non esse Ecclesiasticam Hierarchiam in Ordinibus sacris. Clericos non esse immunes à Jurisdictione Magistratum civilium. Non habere eos spirituales characterem indelebilem. Non esse eis dandas Decimas, Horarum Canonicarum preces esse vanas, ac superstitiosas, ut se ab eorum recitandarum obligatione fraudulenter eximerent.

Cumque videant se puros Laicos esse, qui nec sacrificare, nec ulla res benedicere possunt, ideirco Missa sacrificium nefariè blasphemant. Consecrationem negant esse sacramentum. Exercitios obsessorum à Dæmonibus, ut superstitiosos contemnunt. Benedictiones aquæ, cereorum, olei, fructuum, & quarumlibet aliarum rerum, sicut & Dedications, Consecrationes, benedictiones Templorum, Altarium, Cæmeteriorum, sacrarum vestium, ac vasorum, & universos Ecclesiae ritus, seu Cæremonias derident. Omnia vero fraudulenter, ne obijci eis possit, cur ista non observent cum Ecclesia Catholica.

Denique, ut essent liberi à timore Judicii divini, & æternæ damnationis, propter peccata sua, finxerunt Adam, & Evam, & omnes homines ordinatione Dei pec-

peccavisse, & peccare, Deum indurare, & excæcare homines ut peccent. Hominem non habere liberum arbitrium. Omnes Christianos certo credere debere, se esse prædestinatos ad vitam æternam, propter solam fidem in Christum, Deum non imputare peccata credentibus. Infideles creatos esse ad damnationes. Christum non esse mortuum pro omnibus hominibus, nec omnes redemisse, aut redimere voluisse à damnatione, &c.

Ad hæc capita omnes aliæ hæreses haud difficulter referri poterunt. Nam paucæ sunt, quas non ob aliquem prætextum tuendæ pravæ libertatis, sed sola invidia, & contradicendi libidine adversus Ecclesiam Catholicam effinxerunt.

Curam vero ac modum, quem hæretici habent in disseminandis erroribus suis, summam etiam perscribam: ut & aptius hæreticorum machinis contraria adhibendo remedia, ministri Catholici occurrant.

Quibus medijs Ministri suam promoveant superstitionem, ubi primum de libris, concionibus & cantilenis.

§. I.

Non una est ratio, qua ministri suam superstitionem inter suos conservant: potissima vero eorum instrumenta sunt, scripti libri, conciones, lectiones Catechisticæ, cantiuiculae, imagines, species quædam prohibitis, & excommunicationibus.

Inter libros autem cæteris perniciosiores sunt, parvuli tractatus duo tum velutrum foliorum, secundum varias occasiones editi: Verbi gratia: Cam Bremenfes cogi arent Christi & Sanctorum simulachra è templis extirbare, spargebant in primum libellum adversus Idola. Idem cum essent abrogatum Baptismum infantium, alium libellum extrulebant, cui titulus, de legitimo Bapismo.

Noxii sunt hujusmodi Commentarioli plures ob causas. Primo, quia facillè dispergantur, feruntur enim à circumforaneis, & ijs qui minutas merces, pecunias, specula, perispicilla, ligulas, & pro infanibus crepundia gestant vicatim & ostiatim. Deinde, facillè emonitur à quovis, cum sint parvi pretij. Tandem cito legantur, quia exigui; & facillius retinentur memoria, quia non sunt longi argumenti.

Conciones in quavis Paræcia sunt, ut minimum quotidiana: solemne est omnibus aliquid intermiscere adversus Ecclesiam, & Romanam Pontificem: Lectiones Catechisticæ bis peraguntur in hebdomada: Diebus dominicis & tertijs quartis, tempore pomeridiano. In ijs non solum per litterarum pensum lectionis memoriter recitandæ à pueris, & parvulis puellis: verum etiam ab adultioribus: Examinantur enim ancillæ & virgines nobiles à Ministro circumambulante, & candido bacillo eas evocante.

Cantilenæ vernaculo idiomate, quarum plurimæ ex ipsiusmet Lutheri officina sunt profectæ, mirum est quam promoveant rem Lutheranam, Quædam sunt Catechisticæ, quædam dogmaticæ, aliæ morales, aliæ emulantur psalmo pios, recitant, exagitantque Christianorum vitia, seu vera, seu ficta. Maximè autem solemnis oda illa est, quæ Pontifici, ac Turcæ simul inferni abyssum imprecat.

Nec templa solum & scholæ hujusmodi cantus resonant: verum etiam sedes privatae, officinæ, fora, plateæ, campi. Nam sunt in usu apud omne genus hominum, ubique locorum, seu tædij solandi, seu laboris levandi, seu temporis fallendi causa.

Imagines perniciosæ.

Quid vero dicam de imaginibus, quæ in Romanum Papam, & in totam Ecclesiam Ca-

tholicam, apud Saxones & alios circumferuntur? Ex profecto tanto magis sunt noxiæ, quanto se parentis in oculos omnium ingerunt: quanto facilius intelliguntur à vulgo, quanto magis imaginolam vim afficiunt, ipsique memoria tenaciùs infidei contueverunt. Huc accedit, quod non solum religionis causa emanant; sed & ornatus gratia, longa serie affligantur patiensibus. Esti autem Calvinistæ extremi sunt imaginum osiores, nunquam tamen ab ijs, quæ habent ludibrium aliquod Catholicorum.

Cæterum inter alias pestilentissima sunt, quæ speciem quandam apud ipsos præ se ferunt crudelitatis, dissidiorum, aut impietatis: qualis est ypus inquisitionis Hispanicæ, in quo incarcerationes, accusationes, tormenta, condemnationes, & necesse hæreticorum calamitose schemate figurantur, adjuncta aliqua narratione de jugo Babylonico, & (ut ipsorum verbis loquar) de tyrannide Romanensium.

Item, ut vulgo persuadeatur nos Catholicos, eam nequaquam colere doctrinæ concordiam, quam prædicamus, editæ sunt imagines Religiosorum Ordinum habitu cuius proprio & domestico: sed adjuncta hæreses nomenclatura: Nam super Monacho Benedictino inscriptio est: *hæresis nigrorum Monachorum*: Super Franciscano, *hæresis nudipedum*, super Dominicano, *hæresis Prædicatorum*.

Mox ut ostendant Ministri Summum Pontificem esse Antichristum exhibent longam antithesim vitæ Christi, & Papæ: Christum representant insidentem alicui; Pontificem vero à vira succollantibus sublimem gestatum in sede: Christum lavantem pedes discipulorum, Papam porrigentem pedes suos cuidam Regi ad osculum: Christum coronatum spinis, Pontificem redimitum auro & gemmis: Christum in Cruce se totum pro peccatoribus gratis largientem, Pontificem in throno pro Indulgentijs & beneficiis pecunias accipientem. Horret animus cætera persequi, nefanda enim & nimis multa sunt.

Ficta Ministrorum probitas.

UT vero Ministri fucum faciant suis absurdis inventionibus, monent ijs populum sepissimè ad frequentem Communionem. Edunt identidem libellos exhortatorios ad virtutem: consolatorios pro omni genere afflictorum: Instructorios pro Conjugibus, pro prægnantibus, pro viduis, pro subditis, pro Principibus.

Catechismus docentur Infantes quamprimum incipiunt balbutire, mane numquam præbetur juvenuti ientaculum, nisi prius recitaverint benedictionem matutinam, Orationem Dominicam,

minicam, Symbolum Apostolicum, Decem præcepta. Prandio etæque semper præmittitur benedictio, à filijs & filiabus familias, quorum absentiam supplet honoratio accumbentium.

Post refectionem aguntur gratiæ, decantata etiam aliqua cantuocula, & addito Psal. Davidis.

Et si plurimum initio Lutherus prædicavit conscientie libertatem, nihilominus ita vexat Lutheranos Ministri eos, qui statò tempore Communionem ipsorum non accedunt, ut necessarium sit illos, vel hæretica Communionem uti, vel convulsis suis rebus è loco discedere, nonquam enim cessant prædicantes in publicis locis eos nominatim oburgare, appellare impios Mammaluccos, indignos qui cum bonis vitis conversentur. Ajunt præterea illos, qui cum ipsis cibum sumunt, aut aliquid aliud agunt, seu emendo, seu vendendo, eidem subiacere maledictioni.

Et hæc quidem de hæreticorum astutia, & sollicitudine dicta sufficiant: Videamus nunc quibus medijs sint adjuvandi, ut resipiscant, & ad veritatem Catholicam perducantur.

Industriæ aliquæ pro Hæreticis adjuvandis.

§. 2.

Breviter ex documentis à doctiss. Patribus Francisco Costero, & Antonio Possævino, & alijs, quomodo agendum sit cum hæreticis, ut ad fidem veritatem convertantur edocebimus.

Magnum, inquit Costerus, est discrimen, teste D. Augustino ad Honoratum *de utilitate credendi c. primo*, in et Hæreticum & eum, qui credit Hæretico, ille compendij sui, & præcipue gloriæ principatusque gratia novas & falsas opiniones, vel gignit, vel sequitur: hic vero ejusmodi hominibus specie quadam veritatis & pietatis assimilata deceptus, fidem habet. Hac significatione Hæreticum post unam & secundam correptionem vult vitandum D. Paulus, quia subversus est hujusmodi, & proprio judicio condemnatus. Veteres quoque Patres omnes communi consensu disputationem cum proprij nominis Hæretico dissuadent, de quo etiam nos latè *lib. 2. scripsimus*: quod ejusmodi concertatio (ut dicebat apud Sozomenum *Historia tripartit. lib. 9. c. 18.* Nectarius Patriarcha Constantinopolitanus) *non solum schismata non vivit, sed amplius divideret.* Nam sicut vulpes nec manserit unquam, nec cibo utilis est (ait D. Ambros. *lib. 7 in Lucam*) ita neque Hæreticus vulpularum nomine in divinis litteris designatus: contentiosus enim nimium sunt hæretici (ait D. Cyrillus) *lib. 2. Thesau. cap. 2.* & quia perverti sunt, & decreverunt animo non mutare sententiam, quodcunque etiam contigerit, inquit B. Chrysol. Si tamen vitari nequeat congressus, ne sine fructu, eorum salutem qui audiunt, disseratur, quatuor, quæ sequuntur, videntur utiliter observari posse.

Primum, ut respondentis potius, quam oppugnantis personam sustineas, & quod facilius sit argumenta in contrarium allata confutare, quam superbum & arrogantem adversarij animum rationibus convincere, qui omnes rimas evadendi querit. Scripturas torquendo, mutilando, rejiciendo. *Quid promovebis* (ait Tertullianus *lib. 1. de præscriptis*) *experientissime scripturarum, cum si quid defenderis, negetur; & dixeris, si quid negaveris, defendatur: & tu quidem nihil perdes, nisi vocem, in conten-*

tione nihil consequeris, nisi vilem de blasphematione laudem.

Deinde danda est opera, ut intra limites unius materiæ adversarius contineatur: Est enim Hæreticus præsertim rudioribus, qui sibi tamen non parum sapere videntur, familiare, ut cum dissolutis argumentis, in una aliqua causa, se convictos animadvertunt, alio dilabantur, & rerum diversarum multitudine antagonistas suos obdunt, ne si nihil in medium afferant, manus dare vincique videantur: hoc autem nulla ratione pariatur Catholicus, nisi sibi in illo, de quo prius agebatur satisfactum esse fateatur.

Est præterea ad rectam argumentandi formam astringendus Hæreticus, utque omnis superfluis, nudam ratiocinationem proponat: qua in te non parum laboratur ab adversarijs, qui ut dialecticæ ignari, ab argumentando graviter hallucinantur, vel Sophistarum more, ratiocinationes suas oratorijs pigmentis, quasi fucò quodam colorando, falsa pro veris, dubia pro certis, indoctis auditoribus venditant.

Ad extremum convitia, maledicta, cognomina, quibus nomina nostrorum urgere solent, surda velut aure sunt prætervehenda. Nam sicut qui malam causam coram Judice tuetur, cum rationibus & æquitate destitutus, clamoribus instat: ita Hæreticus cum veris ac solidis argumentis se vincere posse desperat, contumelias certat, ut rem à legitima disputatione ad contentionem detorqueat. Tu vero, dissimulatis omnibus verborum portentis, quasi cum homine phrenetico ac furioso negotium habeas, in solam miseri hominis salutem, & conversionem animum intendas. Cogita non hominem, sed spiritum erroris, sed ipsum Dæmonem per os hominis ista maledicta evomere. Quare misereat te potius ejus, verbis utere adversus eum humanis & benevolis, tacitusque DEUM subinde pro anima Dæmonis laqueis, æternorumque suppliciorum periculis, irretita precare. Quod si apud ipsum nihil proficies, salutem auditoribus infectis scrupulum aliquem ac dubitationem injicies. Sumus enim ita comparati, ut moveamur modestia, indignemur petulantia.

Hactenus de his, quos vere & proprie hæreticos appellamus. Superest dicamus quemadmodum credentes Hæreticis, hoc est, qui vel ad hæreticos defecerunt, vel in fide nurant, tractandi sint. Inter quos majori studio videntur illi juvandi, in quibus major conversionis spes apparet. Ad quam rem inter alia tria ista communia puncta poterunt esse adjumento: Ut primò percurreris ab eo, quò cum agis, quas ob causas ab Ecclesia recesserit, ac totius orbis Christiani societatem, & communionem deseruerit: majoresque suos atque adeo omnes omnium nationum, omnium sæculorum, omnis memoriæ homines, qui Catholicè decesserunt sceleris ac nefariæ infidelitatis, mortuos tam severe condemnaverit: Quia si rectè credit Hæreticus, omnes isti perierunt.

Tum deinde, qua ratione, qua autoritate commotus, hujus potius quam illius Hæretici sectam sequatur; cum omnes sua dogmata scripturarum testimonijs confirmet: si dicat hujus vel illius vocem videri sibi magis rationi & veritati consentaneam, fateri cogitur illud suum videri esse regulam fidei. Unde concludes illum Hæreticum esse, hoc esse electorem, qui sibi ex multis quod credat, suo ipse arbitrio & voluntate deligat.

Denf.

Denique urgebis illum, ut vel unum hominem ex omni antiquitatis memoria producat, qui cum uno (verbi gratia Lutheri) in omnibus lenferit. Neminem proferre poterit, ne ex hæreticorum quidem albo, quorum quisque diversam, quam sibi ipse fixerit, religionem coluit. Age igitur amice, Estne æquum, ut repudiata totius orbis disciplina, doctrinam vel hæcenus inauditam, vel olim totius antiquitatis consensu explosam amplectaris, hæc sola ratione, quia tibi ita videatur. Ergo tot invictissimos martyres, tot viros doctissimos, tot Christi Confessores integerrimos, qui fidei suæ veritatem innumeris miraculis testatam reliquerunt, impios, infideles, idololatrias fuisse confirmabis, sempiternisque supplicij vivos, mortuosque condemnabis: & hoc solum, quia tu tibi videris melius sapere, & rectius intelligere Scripturas? Quasi vero Ecclesiam illam Christus, quam acerbissima morte sibi in Cruce despondit, in tam terribilibus erroribus totos 1600. annos jacere passus fuerit, donec post tot sæcula tui ingenij lumine mundus collustraretur.

Hæc, & id genus alia, cum quadam pia commiserationis animi significatione, modestè proposita, magnum habent momentum, ad animum hominis deducti, non prorsus obstinati commovendum; præsertim si magnitudo periculi, æternitas inquam suppliciorum, etiam atque etiam inculectur, juxta illud *Isaia 60. Gens & regnum, quod non servierit tibi, peribit.*

Hæc namque cogitationibus jactatus Hæreticus, si non omnino errorem deponet, nutabit tamen fortasse, & rei gravitatem, imminensque periculum serid cum animo suo considerabit, cogitans non minus ipsum cum pauculis suis Symmictis in errorem lapsum, quam orbem terrarum universum. Hæcenus ex Costero in præfatione Enchiridij.

Epistola Pat. Petri Fabri Societat. Jesu,
de modo agendi cum
Hæreticis.

§. 3.

Missis ad me subinde literis efflagitaveras, ut certos tibi statuerem Canones & documenta, quibus divini verbi ministri uti possent ad extirpandos ex animis Hæreticorum errores, & inveteratos illorum morbos curandos, sine propriæ salutis jactura. Huic ergo petitioni nihil hucutque respondi, nunc, temporis causatus angustias, nunc inquietudinem, quæ me domi habebat, incusans: nec minus honesto titulo mercari modo silentium possem, infirmam hujus manus valetudinem pro me adducens. Verum illud potissimum me pergit, quod rationes quales tu desideras audire, mihi nullæ succurrunt: dicam tamen nonnullas, qualescunque citato scribentis calamo obveniant. Atque illud primo loco monendi sunt, qui salutem animarum sitientes, ad nostræ tempestatis Hæreticos commean, ut charitatis intimæ viscera erga illos gerant, sincerè atque ardentè illos ament, nullos foventes animo cogitationes, quæ illos contemptu dignos suadeant.

Accedit hæc secundus Canon, ut illos nobis conemur benivolos atque propitios reddere, ut rectè de nobis sentiant, & judicent intra se. Hoc autem consequi non fuerit difficile, si comiter illos alloquamur, nihil initio discrepantes, aut controver-

tes, sed de ijs rebus tantum constituatur sermo, quæ nobis cum illis conveniunt. Fugienda igitur imprimis controverbia, ubi altera pars videatur ab eam deprimere: prius enim communicandum est in his, quæ uniant, quam in ijs, quæ diversitatem sensuum ostendere videantur. At vero quia hæc Lutheranorum secta est filiorum subtrahionis in perditionem: ac prius in eis perijt bene agendorum sensus, quam credendorum fides, medicina ordo ægritudinis ordinem sequi debet. Procedendum igitur est cum illis, ab ijs quæ faciunt ad bene sentiendum, secundum affectus, ad ea quæ sunt & faciunt ad credendum. Erat enim sanè olim in Ecclesiæ nascentis primordiis contrarius ordo ad averendum ab infidelitate homines. Hinc siquidem erudiendus primum erat intellectus, ac præceptis nostræ fidei imbuendus. Hæc enim fides ex auditu est, deinde ad rectè sentiendum de moribus, qui sunt secundum fidem acceptam, paulatim perdocebantur. At Lothranis si ad bonos mores redire suadeas faciliè ad sanam fidem, mentemque revocaveris. Si igitur in hominem incidas, cujus non solum doctrina impia sit, & perniciofa, sed vita etiam moribus corruptis perditæ; ut hic æger relevetur, necessarium est colloquijs hinc inde quaeritis sensum à moribus pravis deterreri: neque est antea ullum verbum de erroribus in fide faciendum.

Expertus ego ipse sum aliquando: cum enim vit quidam me rogasset, ut hominem, qui pertinaciter acquererat Lutheri erroribus eximerem, & laqueo, si possem, cum præsertim dogma illud de conjugio Sacerdotum mordicus teneret, ego illico hominis mores nosse pertentavi, protraxi itaque sermonem, atque ex familiari colloquio, vitam ejus deprehendi, victorum sordibus labefactam: assueverat enim meretricijs amoribus multis retro annis: illic igitur appuli animum, ut amores impudicos radicibus à corde evellerem, nihil interim de fide sana apud illum memotans. Factus voti compos nihil ultra necesse habui laborare. Sed ipse, qui curabatur Domini gratia, aperuit animi oculos, & errorum tenebras diffingere cœpit: quippe qui ex amorum pravitate & ortum haberet, & incrementum. Sed quia præterque omnes Lutheri Scholæ, in humanorum operum meritis excludendis miserè errant, oportebit primum opera, quæ illi contemnunt stabilire, deinde ad fidem promovendam gradus facere, ea semper apud illos loquendo, quæ mirabilem virtutum amorem, & desiderium in ipsorum animis excitent: quod ut fiat illustrius, manifesto exemplo ostendam.

Dicit tibi Hæreticorum aliquis, *Ecclesiam, neque ad persolvendum Horarias preces, nec ad audiendum Missæ sacrum, nec ad similia posse adigere, proposita Capitali pœna transgressoribus*: hujus tamentem animum permoveas oportet, ut orationi & Missæ libenter vacet; talem siquidem devotionem orationis, & Missæ temporibus statueris habendæ, qui primum excludit, veræ fidei ultimum fecit naufragium. Erit autem magnum operæ pretium animadvertere, quibusnam erroribus innitantur, præcipuè Lutheranorum capita & Hæresiarchæ. Hi nimirum in præcepta, sanctionesque Ecclesiæ, ac Sanctorum Patrum acerbè insultant: At hoc, quidnam est, nisi exiguas & penè exhaustas tu se navis cognoscere, ad bene obtemperandum, & ad laborem tolerandum, cum posse desperant, ut omnes Canones præceptaque Ecclesiæ ab ipsis purè obseventur.

Virtutum operata, quomodo hæreticis suadenda?

Missam, qui spernunt, ac Sanctorum Patrum acerbè insultant: At hoc, quidnam est, nisi exiguas & penè exhaustas tu se navis cognoscere, ad bene obtemperandum, & ad laborem tolerandum, cum posse desperant, ut omnes Canones præceptaque Ecclesiæ ab ipsis purè obseventur.

Sunt

Charitatis viscera gerenda erga hæreticos.

In hæreticis perij prius

Sunt igitur prædicatione horratuque à pusillanimitate spiritus, qua submerguntur et gendi, reficiendi, animandi, & sancta spe implendi, ut sibi de se ipsis polliceantur (in Domini virtute seu digito) non solum quæ jubentur se præstaturos, verum multo majoribus rebus suscepturos. Ac sanè intrepidè dicere possum, si doctrinæ efficacia, & ardore spiritus Lutheranus persuaderetur, ex obtemperandi voluntate omnia sua alieno arbitrio moderanda concedere; ac religionis cultum, quem semel exiit resumere; hoc inquam si persuaderetur, Lutheranus & faceret eadem opera, Hæreticus esse desineret, sine alia digladiatione aut controversia; nec negaverim tamen ingenti robore spiritus illustrationeque divina ac inflammatione cordis non tepida Lutheranæ opus fore ad tantam firmitatem in bono, & humilitatem, & tolerantiam ac id genus virtutes consequendas. Sunt enim haud dubiè omnes necessariæ huiusmodi, ex tanta miseria & subversione in statum felicissimum migraturo.

Auxilio Dei magno opus esse, ad convertendos Hæreticos. Sermo de virtutibus, & de morte ac inferno, quando utilior cum hæreticis quam argumenta

Unde colligimus non esse datum humanæ prudentiæ, sibi polliceri certam Hæreticorum reductionem: difficile enim, ne dicam impossibile est ad respiciendum emollire homines subvertos, nisi Dei digitus, in homine per hominem divinitus operetur. Si quis etiam apud illos argumentorum ignarus, aut certe negligens loqueretur de vitæ honestate, de virtutum ornamentis, de orationis fructu, de mortis agone, de inferni cruciatibus, aut huiusmodi alijs, quæ vel Ethnicos permoveant ad vitam frugaliorem; hic nimirum multo plus prodesset Hæreticis, quam alius quivis authoritatibus, & locis argumentorum onustus ad evincendam. Et ut semel omnia dicam, hæc gens admonitionibus, exhortationibusque suadenda est, ad mores corrigendos, Deique timore ac amore suadenda est. Sic enim fiet, ut pusillanimitatem exuant, triduum divinorum abjiciant, mentis divagationem sistant, & alia multa compescant, quæ revera non prius intellectum oppugnarunt, aut læserunt, quam manus pedesque cum corporis tum animi, Christus redemptor omnium Spiritus sui divini ope cadentes sustineat & lapsos erigat; novit enim optime verbum suum libris scriptum non sufficere. Finem fecero, si te prius rogem, memineris me hæc scripsisse gratia obsequendi Sancto Spiritui soli, qui te ad hoc postulandum impulit. Si locum meditationi, mentique intimæ dedissem, plura fortasse occurrerent in rem præsentem; sed ut mihi persuadeo, omnia dirigi possunt ad Canones prædictos. Vale. Hæc tenus Faber.

Hujus viti documenta eatenus accipienda sunt, quatenus negotium est, cum Hæreticis illis, sive sint populares, sive nobiles, aut etiam Ministri, quibus altius in corde perveritas nondum misit radices; quare cum istis mitius agendum est, ac amica & placida conversatione, aut argumentatione utendum potius, quam biliosis invectivis: sic Magnus docuit Augustinus contra Epistolam fundamenti. c. i. *Magis enim (inquit) de correctione eorum, qui imprudens forsitan, quam maliciosus hæresi adhaerent, quam de subversione cogitandum est. Et quamquam Dominus per servos suos regna subvertit erroris, ipsos tamen homines in quantum homines sunt, emendandos esse potius quam perdendos jubet. Et illi ergo in vos scribant, qui nesciunt cum quo labore verum inveniantur, & quam difficile caveantur errores. Illi in vos scribant, qui nesciunt cum quanta difficultate sanetur oculus interioris hominis, ut possit intueri solum suum, & illi in vos scribant, qui nesciunt, quibus gemitibus &*

suspiriis fiat, ut ex quantalacunque parte possit intelligi DEUS. Postremo illi in vos scribant, qui nullo tali errore decepti sunt, qualis vos deceptos videt: Hæc Augustinus.

Demum ipsa cum verbo Dei scripto, & tradito doctrina Patrum insinuanda, ita ut commodè ipsi per se legant, præcipue vero monendi sunt, ut evolvant Tertulliani præscriptiones adversus hæreticos: Cypriani librum de unitate Ecclesiæ: nem Augustini ejusdem argumenti contra Donatistas, nec non ejusdem Tractatum aureum de utilitate credendi ad Honoratum: quin & Vincencij Litinensis commonitorium adversus profanas hæresionovitates. Tum his omnibus, quasi plenioris confirmationis causa adjuncta Baronij Annales Ecclesiasticos, fidelissimos antiquitatis testes, Bellarmini disputationes accuratissimas. Mox item privatim cum ipsis agatur, nam ita multi ad cor redierunt, fidemque Catholicam deinceps egregiè propugnant.

Quod si cum perverissimis agendum sit, quales plerumque sunt Calviniani, & aliarum Hæresum sectarij si post unam, vel alteram correptionem moniti non resipiscant nulla cum talibus, inquit Cyprianus *Epistol. 3. lib. primo* commercia copulerentur. Sed qualescumque hæretici sint, meminerit, qui cum eis ager, excedere quam maximè, ita in lectione Evangeliorum, & scripturum Apostolicorum esse veratum, ut loci præcipui sint notati, quibus ex ipso Dei verbo scripto Hæretici convincantur. Et vero cum hoc unum ipsi urgeant, antevertenda illorum est fraus, ac dicendum, nolle nos nisi, ut ex verbo Dei agant nobiscum: inde enim fiet, ut quoties aliquem ex suis Hæreticis attulerint, vel ex proprio Marte enunciantur, id ipsum ruat per se, ac illorum altus in ipsorum recidat caput.

Præterea quæstionibus Hæreticorum, ut prædenter advertit Anton. Possevin, aliquando respondere poterit ex ratione, qua Christus Dominus in refellendis Pharisæorum erroribus, aut respondendo eorum interrogationibus utebatur. Nam ut optime advertit Gregorius Nazianzenus Christus (inquit) quædam quæstiones solvere, atque explicare solet, quasdam comprimere atque oblitere. Cum ex eo quaeritur, in qua potestate hæc facis? propter interrogationem vecordiam & ineptiam vicissim ipse interrogat, Baptismus Joannis è celo erat, an ab hominibus? a quo utrumque interrogans suos premit atque constringit. Unde etiam nobis nonnunquam ad Domini imitationem, eos qui curiosa disputatione nos læcessunt, comprimere, quæstionumque absurditatem absurdioribus interrogationibus solvere licet: nam ipsi quoque in rebus vanis interdum sumus; ut in his quæ sunt sapientiæ glories. At cum quæstionem ratiocinationem indigenem videt, tum vero eos, à quibus interrogatur prudenti responso nequaquam indignos censet.

Experientia compertum est, ut hæretici in circuitu agunt, sic eorum altum retundi, cum Divinum verbum ipsis obicitur, unaque in quæstione coguntur consistere.

Porro utile erit perlegere Augustini Disceptiones, quam habuit cum istis quædam hæreticis, quales nostri temporis insigniores Theologi habuere, vel Parisijs, ut Claudius Sanctius, & Vigoreus cum Calvinianis: vel in Germaniâ, ut Eckius, Cochleus, Joannes Pistorius cum Lutheranis: vel Petrocoviâ in Polonia cum Arranis, & cum ipsi. Arianis Lubini quoque in Polonia PP. Carmelitæ discalceati, Thorunij in Prussia cum Lutheranis

R. P.

R. P. Hieronymus à S. Hyacintho ejusdem ordinis defensor in Polonia, & Ecclesiastes ordinarius cathedralis Ecclesiæ Cracoviensis, aliaque alibi habitas cum cæteris etronibus.

Mores quoque Hæreticorum prænoscendi sunt, ex Augustini scriptis in methodum re tractis ab Hieron. Torenſi, in Confessione Augustiniana, & à Vincentij Licinensis libello, itemque à Tertulliano de præscriptionibus adversus Hæreticos.

Esset etiam convenientissimum peculiare controversias, per theses breves, & eruditas disputandas proponere, disputatas edere. Quod Pat. Societ. Jesu feliciter ante aliquot annos aggressi sunt: Mogunniæ, Ingolſtadij, Viennæ, Vlnar, Transilvania, Posnanix, Dilingæ, &c. Denique si precibus, rationibus, & propositis Hæretici non alliciantur, aliquando oportebit eos vi compellere, ut ad fidem revertantur, ut eleganter August. in Epistola ad Vincentium his verbis docuit: *Vides itaque (ut opinor) non esse considerandum, quod quisque cogitat, sed quale sit illud quo cogitur, utrum bonum, an malum: non quo quisque bonus possit esse vitius, sed timendo quod non vult pati, vel relinquit impedientem animositate, vel ignoratam compellitur cognoscere veritatem, ut timens vel respuat falsum, de quo contendebat, vel quarat verum quod nesciebat, & volens teneat jam quod nolebat. Superfluum hoc fortasse diceretur quibuslibet verbis, si non tam multis ostenderetur exemplis. Non illos aut illos homines, sed multas Civitates videmus fuisse Donatistas, nunc esse Catholicas, detestari vehementer diabolicam separationem, diligere ardentem unitatem. Quæ tamen timoris hujus, qui tibi displicet, occasibus Catholica facta sunt per leges Imperatorum à Constantino, apud quem primum vestri ultro Cæcilianum accusaverunt usque ad præsentem Imperatores, qui iudicium illius quem vestri elegerunt, quem iusticijs Episcopis prætulit, iustissime contra vos custodiendum esse decernunt. His ergo exemplis à Collegiis meis mihi propositis cessi. Nam mea primitus sententia erat, neminem ad unitatem Christi esse cogendum, verbo esse agendum, disputatione pugnandum, ratione vincendum, ne fideos Catholicos haberemus, quos apertos hæreticos noveramus. Sed hæc opinio mea, non contradicentium verbis, sed demonstrantium superabatur exemplis: nam primo mihi opponebatur Civitas mea, quæ cum tota esset in parte Donati, ad unitatem Catholicam timore legum imperialium conversa est, quam nunc videmus ita hujus vestra animositatis perniciem detestari, ut in ea nunquam fuisse credatur. Ita alia multa, quæ mihi nominatim commemorabantur, ut ipsis rebus agnoscerem etiam in hac causa rectè intelligi posse, quod scriptum est: Da sapientiam occasionem, & sapientior erit.*

Quam multi enim, quod certo scimus, jam volebant esse Catholici, manifestissima veritate commoti, & offensionem suorum reverendo quotidie differebant? Quam multos veritas (in qua nunquam præsumpsisti) sed obdurata consuetudo, grave vinculum detinebat, ut in eis completeretur divina illa sententia, Verbis non emendabitur servus durus si enim intellexerit non obedi-
et? Quam multi propterea putabant veram Ecclesiam esse partem Donati, quia eos ad cognoscendam Catholicam veritatem securitas torpidos, fastidiosos, pigerque faciebat? Quam multis aditum intrandi obstruebant rumores maledicorum, qui nescio quid aliud nos in altare Dei ponere jactabant? Quam multi nihil interesse credentes, in qua quisque parte Christianus sit, ideo permanebant in parte Donati, quia ibi nati erant, & eos inde discedere, atque ad Catholicam transire nemo cogebat?

His omnibus harum legum terror, quibus pro mul-

gandis Reges servant Domino in timore, ita proficiunt alij dicant: jam hoc volebamus, sed Deo gratias, qui nobis occasionem præbuit, jamque facti sumus & dilati: num morulas amputavit? Alij dicant, Hic esse verum jam sciebamus, sed nescio, quæ consuetudine tenebamur. Gratias Domino, qui vincula nostra dirupit, & nos ad patris vinculum transtulit. Alij dicant: Nesciebamus hic esse veritatem, nec eam discere volebamus, sed nos ad eam cognoscendam metus fecit intentos, quo timuimus ne forte sine illis rerum æternarum lucris damno rerum temporalium feriremur: Gratias Domino, qui negligentiam nostram stimulo terroris excussit, ut saltem solliciti quæreremus, quod securi nunquam nosse curavimus. Alij dicant: Nos falsis rumoribus terrebamur: trare, quos falsi esse nescivimus, si non intraremus: nec intraremus, si non cogereur. Gratias Domino, qui trepidationem nostram flagello abstulit, experter docuit, quam vana & inania de Ecclesia sua mendax fama jactaverit. Hinc jam credimus & illa falsa esse, quæ auctores hujus hæresis criminati sunt, quando pestis eorum tam falsa & pejora fixerunt. Alij dicant: Putabamus quidem nihil interesse, ubi fidem Christi teneremus: sed gratias Domino, qui nos à diviſione collegit, & hoc uni DEO congruere, ut in unitate colatur, ostendit.

De communicatione cum Hæreticis fugienda, & de casibus, in quibus licet cum eis communicare.

§. 4.

SANCTUS LEO Papa *Serm. 18. de Passione, vipersæ* Hæreticorum dicit esse vitanda colloquia, ut insinuet Hæreticos continuo venenum suum longè lateque diffundere: quare verissime scriptum est ab Apostolo, Hæreticorum verba ut cancrum serpere, quod vel nostra hæc ætate clarissime liquet, quippe cum pestis Lutherana & Calviniana per totum Aquilonem, & Orientem, ut Germaniam, Daniam, Saxoniam, Norvegiam, Sueciam, Gothiam, Pannoniam, Hungariam, tum etiam Occidentem & Meridiem, ut Angliam, Galliam grassata, eam penitus deformet.

Non itaque incassum majores nostri Hæreticorum libros, congressus, colloquia, convivia odisse consueverunt, & non secus ac peste laborantes fugiendo suaserunt. Sic hæreticos detestabatur S. Antonius (inquit Athanasius in ipsius vita) ut omnibus diceret, nec juxta eos accedendum S. Joan. Apostolus (inquit Irenæus lib. 3. contra Valent. c. 3. cum balneum aliquando esset ingressurus, mox ut Cherinthum Hæreticum intus esse cognovit, de balneo exilivit non lotus: nimirum exemplo suo posteros omnes admonere volens, hæresim mortuam esse contagiosam, totisque vitibus, & summa animi provisione cavendum. Simus ab eis, ait Cyprianus, tam separati, quam sumi illi de Ecclesia profugi. Theodoret. lib. 4. *Histor. c. 14.* scriptum reliquit populum Samosatensem Episcopum suum Hæreticum, tanquam pestiferum fugisse, nec ulis ipsius concionibus interesse voluisse. Ibat Episcopus ad balnea, alioque, ut secum laverent invitabat; at nemo unquam ipso præsentem locum introivit, nemo enim postea, nisi aqua prius omni ejecta, & nova turba adducta lavit. Ludebant aliquando pueri in foro, contigit verò, ut lusoria pila pedem contingeret jumentum, quo Episcopus vehabatur, continuo exclamant omnes, & magno in ipso foro accenso igne in eum pilam conjiciant.

Hic

Hic erat ille veterum zelus, hic fidei Catholice ardor, & sani cultus conservandi studium. Atque utinam pari diligentia, vel illa talis, qua pestem, Christiani hæresim suis civitatibus prohibuissent, & exclusissent, non foret hodie tanta animarum jactura! Que hic annotare volui, ut manifestius fiat, quantum à veritatis scopo errent, qui specie recti decepti quorundam politicorum sententiam & opinionem sectantes, Hæreticos cum Catholicis miscere, & cuique quam velit sententiam amplecti sine noxa licere arbitrantur.

Omissis tamen ijs, oportebit declarare in quibus casibus sit à Jure permessa cum Hæreticis communicatio, quia cum hi sint excommunicati, merito eorum communionem abhorreere Fideles tenentur.

Primum itaque dubium illud erit, An Hæretici sint excommunicati jure divino, an humano tantum? Quod est querere, an excommunicatio lata in Hæreticos sit à jure aliquo divino, an vero Pontificio tantum? ex quo etiam constabit, an jure divino, vel tantum humano sit evitanda cum hæreticis communicatio?

Resp. Hæretici non divino, sed Canonico tantum jure excommunicati sunt: & hæc sententia est plurimum Theologorum consensu recepta: licet non defuerint, qui contrarium affirmaverint.

Notandum autem est, excommunicationem hæreticis irrogatam, esse omnium excommunicationum antiquissimam, ut patet, ex C. Acacius, & C. Audivimus 24. quæst. 1. Imò à tempore, quo in Ecclesia Concilia cogi & celebrari cœperunt, introductus est mos Hæreticos excommunicandi: qua pena à Sacramentis arcebantur, & à communibus Ecclesiæ suffragijs, & officijs privabantur, repellebanturque ab omnium Fidelium & piorum hominum consortio: cujus excommunicationis absolutio hodie per Bullam in Cæna Domini est Summo Pontifici reservata.

Oportet tamen animadvertere, quod quamvis Hæreticus, ex Jure divino absolute loquendo, non sit excommunicatus nec ex consequenti vitandus, sed tantum Jure Canonico: interit tamen in divinis & sacris Jure divino est vitandus in his, quæ sequuntur. Primo si ex huiusmodi Hæretico sermonis, & reum communicatione, aliorum oritur offensio, aut scandalum. Secundo, si periculum nobis imminet nostris spiritualis exitus & in exitus, videlicet perfidiæ & Christianæ religionis contemptus. Tertio si ex hoc quod cum hæretico sermonem & conversationem habemus, suspicio nascitur, quod verbo, signo, vel facto Hæretico tum ritus, mores, aut dogmata profitemur. Quarto, si cum Hæretico sit nobis commercium criminis & impietatis, ob quam ipse est excommunicationis sententia constitutus. Extra hos casus jure tantum Canonico, non divino, debet in rebus factis Hæreticus vitari. Ex quo efficitur, ut Romani Pontificis auctoritate concedi queat, ut ab Hæretico, extra casus supra memoratos, suscipere sacramenta possimus. Nam quamvis Ecclesiastica jurisdictione Hæreticus careat, eo quod sit segregatus ab Ecclesia, potest tamen eam habere, si id Romanus Pontifex, sive Ecclesia permittat, aut concedat.

Secundo dubitatur, an etiam Hæretici occultis, an solum manifestis, comprehendantur sub hac excommunicatione?

Resp. Eum, qui ob solum Hæresim internam mente conceptam, minimè tamen à se declaratam, Hæreticus est, non comprehendit sub prædicta excommunicatione: quia Ecclesia, ut commu-

nis tenet sententia, nullam habet jurisdictionem in actus pure interiores: si vero hæresis sit manifesta, aliquo exteriori signo, vel alio modo, tunc incurritur excommunicatio.

Sed tunc est tertium dubium: an omnes Hæreticos manifestos & notorios, eo ipso quod sint excommunicati, evitamus vitare?

Respondetur, Non omnes Hæreticos ea solum ratione, qua excommunicati sunt, à nobis esse vitandos: ratio est, quia etsi olim omnem excommunicatum vitare tenebamur: postea tamen edita est ab Ecclesia Constitutio, qua decretum est, non omnes excommunicatos vitari debere, sed tantum nominatim excommunicatos, vel notorios Clerici percussores. Constitutionis autem verba sunt hæc.

Ad evitanda multa scandala, & multa pericula, & subveniendum conscientis timoratis, constitutum est, nemo posthac teneatur abstinere & separare se, neque vitare communicationem alicujus, in administrando, aut recipiendo sacramenta, aut in alijs divinis officijs, aut extra illa, ratione alicujus sententia, aut censure Ecclesiasticæ, aut suspensionis, aut prohibitionis ab homine, aut à jure generaliter promulgatæ. Neque servare interdictum Ecclesiasticum, si illa talis sententia, prohibitio, suspensio, aut censura non fuerit promulgata & denunciata specialiter & expressè à iudice contra certam aliquam personam, collegium, Universitatem, Ecclesiam, aut locum certum aut certam, neque manifeste corset incurrisse in sententiam excommunicationis, quod nullo modo potest occultari, aut per aliquod remedium juris excusari. Quia à communione hujusmodi vult quod se separant, juxta canonicas constitutiones: per hoc tamen non intendimus relevare, neque juvare sic excommunicatos, suspensos, interdictos, aut prohibitos. Hactenus verba Constitutionis.

Hæc Constitutio edita est à Martino V. & in Concilio Constanienti, & in Lateranensi recepta, ut fatentur Authores infra citati.

Ex hac igitur Extravaganti colligitur aperte, non esse vitandos omnes excommunicatos, sed tantum illos, qui sunt nominatim excommunicati, vel manifesti Clerici percussores: ita tenent doctissimi viri Navar. in Concilio variu in lo & infrascriptandis, maxime Consil. 15. de Hæreticis, ubi affirmat per dictam constitutionem Martini V. limitari omnia jura antiqua tam Decreti, quam Decretalium Sexti, & Clementinarum, & omnium Extravagantium, & ita observari in praxi in Curia Romana apud prætorium Romanæ (ubi etiam retractavit sententiam quam prius in manuali c. 27. numero 34. & 35. tenuit) Sor. in 4. distinct. 22. q. 1. art. 1. Cajet. in Summa, verbo Absolutio impedimento, & verbo Excommunicatio major. Victoria in Summa de Sacram. Tractato de excommunicatione. Tolet. in Summa lib. 1. ca. 65. Suarez in tertiam p. q. 104. disp. 44. sect. 3. Greg. de Valentia in tertiam part. disput. 3. q. 5. puncto 3. Azor. 1. Tomo insit. moral. lib. 8. c. 11. qui pro hac sententia quam plurimos adducit auctores alios, & dicunt in usu & praxi esse receptam.

Sed quæret aliquis? Quis dicatur nominatim excommunicatus? An sufficiat in Bulla Cæna Domini Lutheranos, Calvinistas, Schismaticos excommunicari, ut teneamur omnes Lutheranos, vel Schismaticos tanquam nominatim excommunicatos vitare?

Resp. Ex sententia istorum Doctorum non sufficere, sed requiri, ut proprio nomine individuali nominentur.

Ex hac igitur sententia deducunt isti Authores, posse tuta conscientia Catholicorum sermone conferte,

ferre, & civilia commercia inire cum Hæreticis, qui sunt in Anglia, Gallia, Germania, Polonia, quoniam licet publici sint Hæretici, & notorie excommunicati, non sunt tamen nominatim & expressim denunciati, neque notorij Clericorum percussores: ex qua etiam opinione multa alia, de quibus solent passim queri diluuntur, de quibus sigillatim dicemus.

Primo enim sequitur licere Catholicis simul precari & orare Deum cum hæreticis, & rem divinam cum ijs audire, & conciones sacras, funus item hæretici comitari, & ad sepulturam deferre, & alijs hujusmodi divinis & sacris rebus interesse, dummodo hæretici non sint nominatim denunciati, & id fiat citra ullum Catholicorum scandalum, & proprium periculum: ita colligitur ex sententia prædictorum Authorum, ut expressè docet Navar. *Consil.* 15. de hæreticis num. 2. & 4. & *Consil.* 16. num. 8. eodem titulo; secus vero si sunt denunciati.

Secundo sequitur, licere in templo, in quo sepulti sunt hæretici, rem divinam & sacram facere, nam licet Ecclesia violetur & polluitur cum in ea sepelitur paganus, Judæus, Infidelis, Excommunicatus. *Cap. Ecclesiam* 1. & c. Ecclesiam 2. de confessione. *dist. 1.* & c. Sacris, de sepulturis, cum alijs iuribus: hoc tamen intelligendum est de excommunicato publicè denunciato: quoniam quem dum in vivis erat vitare debebamus, mortuum quoque devitemus oportet. Non tamen in eo qui nominatim non est excommunicatus, ita Navar. *Consil.* 15. num. 4. de Hæreticis, & alij.

Tertio sequitur, licere etiam Catholicis, hujusmodi hæreticorum, qui nominatim non sunt denunciati, templa adire, ingredi, & in eis preces fundere, rem divinam & conciones hæreticorum audire, ad eorum postea errores confutandos, & hæreticam impietatem subvertendam: ita Navar. *d. Consil.* 15. numero 4. Ita tamen, ut hæc tria ferventur: Primum, ne in Catholicorum animis ulla offensio generetur. Secundum, ne ulla sit communicatio ritus, cæremoniæ ac impietatis cum hæreticis. Tertium, ne ullum periculum imminet propriæ perfidie, subversionisque, & Catholicæ Religionis contemptus.

Quarto sequitur, in terris, ut in Germania, Gallia, Polonia, & similibus, ubi Catholici cum Hæreticis permixti vivere solent, licere Catholicis cum Hæreticis matrimonia contrahere: nam licet id jure Canonico sit prohibitum, tamen quia in his provincijs consuetudine scita & tolerata ab Ecclesia est receptum, ideo tuta conscientia fieri potest; nam consuetudo legi derogat, ita docet Azor. ubi supra, & colligit ex Navar. *Consil.* primo de Constitutionibus numero 59. & 60. dummodo conjunx Catholicus sive vir, sive femina, cum Hæretico matrimonium contrahens, sua sponte omnino & tuto, fidem & religionem Catholicam profiteri in omnibus permittatur; & similiter servetur quod Ecclesia constituit, ut ex alterutro parente Catholico suscepta proles Catholicæ religionis sacris initietur, ut habetur in c. Ex literis de conversione infidelium, & c. Judæi 22. questione 1. Quare pacta quæ in hujusmodi Matrimonij fieri solent, nempe ut primogenitus hæreticæ patris impietati adhareat, secundo genitus matris fidem & religionem Catholicam sequatur, & alia similia turpia esse, nefaria & impia, tum contra jus Ecclesiasticum, ut constat ex dictis capitul, tum contra jus divinum, quoniam parvulis usu rationis carentibus, cura parentum ministrare & præbere de-

Thom. à Jesu Oper. Tom. I.

bet remedia ad salutem necessaria, ergo filij parvuli instituendi sunt in fide, & religione Catholica, ut in ea salventur.

Sed major est difficultas: An ubi Hæretici sunt cum Catholicis permixti, liceat Catholicis à suis Parochis & Episcopis Hæreticis, qui tamen tales denunciari non sunt, Sacramenta recipere? Prima sententia est affirmativa, ita Angelus verb. Irregularitas numero 30. Sylvest. eodem verbo quest. 7. Sotus in 4. d. 25. quest. 1. art. 1. conclus. 3. Suarez de Censuris dist. 31. numero 64. & dist. 9. sect. 4. numero 9. & seq. Maiolus li. 4. c. 22. Navar. *consil.* 15. de Hæreticis. Toletus in Summa c. 13. Suarez, & Greg. de Valentia 3. parte ut supra, & c. pro hac sententia faciunt etiam omnes Auctores adducti supra, qui omnes unum judicium ferunt de Sacerdote Hæretico nominatim non excommunicato, ac de alijs iniquis ministris Catholicis. In casibus inquam illis, in quibus licet sine peccato mortali Sacramentum ab hujusmodi improbis ministris accipereshi autem casus sunt, quos ex doctrina magis recepta recenset Cajetanus in 3. parte q. 104. art. 6. nempe, si Minister sit per se paratus, & habeat alioqui potestatem. Secundus, si est proprius Pastor. Tertius, si accipiens Sacramentum sit constitutus in necessitate: hanc autem necessitatem Sotus distinguit. *prima questione* 5. art. 6. non existimat sufficientem ad implendum præceptum Ecclesiæ, sed requiri extremam, scilicet, ut sit quis in periculo mortis; licet Suarez existimet, ubi supra, sufficere necessitatem adimplendi præceptum audiendi Missam, aut communicandi, aut utilitatem non differendi usum Sacramenti Confessionis vel Communionis: imo etiam affirmat in his casibus licere accipere Sacramenta à quolibet Sacerdote etiam non parato: omnes tamen fatentur requiri sequentes conditiones. Prima, Ne ulla inde oriatur Catholicorum offensio. Secunda, ut in Sacramentis administrandis & recipiendis legitima Ecclesiæ forma servetur, ut ministri verè sint Sacerdotes, verè Episcopi: tertia, ne ulla sit communicatio ritus, cæremoniæ, & hæreticæ pravitatis. Quarta, ne ullum imminet Sacramenta percipienti periculum erroris in fide.

Sed certè hæc sententia aliquibus dubia, aliquibus vero minus probabilis videtur: ex quorum numero est Cardinalis Bellar. lib. 2. de Rom Pontifice cap. 30. & Azor, & alij, quia, ut ipsi affirmant, hæresis ex natura sua ante ullam excommunicationem præscindit, & dividit Hæreticos ab Ecclesia, privans eos omni jurisdictione: unde non tam quia excommunicati, quam quod Hæretici omni jurisdictione carent, ut oprime docuit D. Thom. 3. part. q. 82. art. 7. ad secundum & ita conferre nequeunt Sacramenta: & confirmari potest hæc sententia, quia si à Schismaticis, ut supra diximus non licet Sacramenta accipere, ex declaratione Clementis VIII. multo minus licebit ab Hæreticis. Illud tamen certum est in omni opinione, ordinatum ab Episcopo Hæretico, vel Schismatico, dummodo uratur forma & materia Ecclesiæ, verè esse ordinatum, quia actus iste est potius Ordinis, quam jurisdictionis: ordinatus tamen juxta hanc ultimam sententiam incurrit irregularitatem, etiam si Episcopus non sit nominatim excommunicatus, si tamen cum ignorantia fecerit, dispensat Episcopus, ita docet Navar. in Summa c. 27. num. 241.

Sed dubitatur ulterius, an ab Hæretico nominatim excommunicato, & in mortis articulo, liceat Sacramentum penitentiae accipere? Et ratio dubij

dubij est, quia cum careat omni jurisdictione, ut pote præcisus ab Ecclesia, non poterit præbere absolutionem, ita docet S. Thom. 3. part. q. 82. art. 7. ad secundum, & ex communi sententia Canonistarum, & ratio est, ne penitus decipiatur ab Hæretico, aut in desperationem inducatur: sed revera si non sit simile periculum, non est improbabilis contraria sententia, quam tenent Paludanus, Antoninus, Canus, Major, & alij viri docti, quia quamvis Hæreticus Sacerdos jurisdictione careat, eam tamen illi non denegat Ecclesia, in articulo mortis, in quo est peccator penitens constitutus: & similiter quamvis ab Hæreticis alia Sacramenta, quæ non sunt necessitatis, non possint percipi, at in mortis articulo penitentia Sacramentum est necessarium, præsertim si penitens solum sit attritus, non contritus. Et hæc sententia Azorio valde videtur probabilis.

Præterea dobitur, an filij Hæreticorum, ubi sunt cum Catholicis commixti, possint admitti ad Scholas Catholicorum, quando sunt in adulta ætate & parentum errore decepti? Resp. Possent tuta conscientia admitti; quia licet sint Hæretici notorii, non tamen sunt nominatim denunciati, aut notorii Clericorum percussores, Navar. Conf. 1. de const. numero 64.

Item quaeritur, An in prædictis locis liceat Catholico filium hæretici de sacro baptismatis fonte suscipere, ita ut Catholicus sit susceptor ejus, & An contra liceat Catholicis de sacro fonte? Resp. Si Baptismus ritu & modo Catholico administratur, licere Catholico filium Hæretici suscipere, quia non tenetur Hæreticos vitare, prout supra dictum est; si autem ritus sit hæreticus, non licere suscipere: Hæreticum autem admittere, ut filium Catholici suscipiat, nullo modo licere; factum tamen tenet, sed in hæretico admittendo peccatum est; hoc enim ab Ecclesia interdicitur, quia qui de sacro fonte aliquem suscipit, juxta Ecclesie Canones, de cetera, & mores debet susceptum prima fidei & religionis elementa & præcepta docere, ita docet Navar. Conf. 1. de const. n. 66.

De pænis Hæreticorum, & de eorum absolutione & reconciliatione cum Ecclesia.

Præter excommunicationis pænam aliis etiam supplicij mulctantur Hæretici: nam irregularitatem contrahunt, hoc est, inhabiles fiunt ad officia publica, vel beneficia Ecclesiastica, ut aperte decernit c. 2. §. Hæretici de Hæreticis in 6. Itaque Hæreticus ad meliorem mentem conversus, etiam si sit ab excommunicatione, in quam ob Hæresim incidit, absolutus, adhuc dispensatione indiget, ut ad Ordines promoveri possit, in quam pænam incidere, etiam si sit occultus Hæreticus, dummodo hæresis sit extertius prodita, aliqui probabiliter affirmant: alijs vero magis cum jure congruere videtur, hanc pænam tantummodo incurtere Hæreticum notorium, qui sit manifestus, vel per evidentiam facti, vel per Judicis sententiam, vel per propriam in Judicio confessionem: sed prior sententia probabilior, & communior est.

Tertia Hæreticorum pæna est, quod ipsorum bona ipso jure sint fisco addicta, c. Cum secundum legis de Hæreticis in 6. Et quamvis aliqui affirmant Hæreticum debere ante sui criminis condemnationem bona sua fisco tradere, nihilominus contraria sententia probabilior est: sufficit enim ut post condemnationem factam à Judice bona sua teneatur fisco reddere, quamvis aliqui id etiam, & merito negaverint.

Quarta Hæreticorum pæna est, quia suis dignitatibus, honoribus, publicis officijs, & beneficijs privantur, ut habetur in c. Ut commissi §. Privati de Hæreticis in 6. quare publicum officium habere non possunt, quia infames sunt, & quia excommunicati: sed an hæreticus dignitatem, vel officium amittat ante omnem Judicis sententiam, quæ eum id crimen incurrisse declaratur, quidam docti negant: alij vero affirmant; utraque sententia probabilis est, de quibus videndus est Azor lib. 8. tom. 2. c. 3. ubi utramque sententiam ad concordiam redigit.

Notandum tamen est, in Sacerdote Hæretico, etiam si nominatim sit excommunicatus, manere potestatem faciendi & offerendi Missæ sacrificium pro vivis & mortuis, D. Tho. 3. parte questione 82. art. 7. quia potestatem Ordinis non amittit. Quare si servet formam debitam, conficit Euchariistæ Sacramentum, & idem est sentiendum de alijs Sacramentis, quæ non requirunt jurisdictionem; & sic penes Episcopum hæreticum, cum maneat potestas Ordinis, quæ est propria Episcoporum, nimirum consecranda & conficienda chrisma, si actu conferant Ordines, vel confirmationis Sacramentum, tenebit Sacramentum: & idem est sentiendum de alijs Sacramentibus, possunt enim consecrare altaria, templa, sive aras, Ecclesias, calices, & vestes, aliaque hujusmodi, dummodo servetur in ipsis forma, quam servat Ecclesiastica tenet Gloss. in c. Ecclesijs, de consecrat. dist. 3. prima.

Sed dubiam est, an supposito quod hæreticus non amittat Ordinis potestatem, sed tantum jurisdictionem: an Sacerdos, vel Episcopus in hæresim prolapsus, eo ipso sint omni jurisdictione privati, ita ut acta per ipsos, verbi gratia, peccatorum absolutiones, sententiæ & censuræ, sive constitutiones ab Episcopo factæ, nullius sint ponderis aut momenti?

Quidam affirmant, quod etiam ante Concilium Constantiense invalida essent prædicta omnia, quando hæresis erat manifesta & notoria; post Concilium tamen Constantiense rata esse & valida, quæ faciunt Presbyteri, hæretici & Episcopi, nisi sit manifestus aliquis eorum Clerici percussor, vel nominatim denunciatus: Et idem sentiunt de alijs, sive secularibus, sive Ecclesiasticis publicam administrationem vel functionem gerentibus, quia ante Judicis sententiam adhuc retinent possessionem, & sic gesta per eos valent. Alij vero probabiliter existimant, ob hæresim extertorem amittere hæreticos Ecclesiasticam jurisdictionem, ut expressè docet D. Tho. in 22. q. 39. art. 3. unde quamvis vitari à nobis non debeant, non possunt ligare nec solvere, nec alia munera exercere, quia jurisdictione carent, & suspensi sunt ab officio: sed quicquid sit de his opinionibus, quarum quilibet pro se habet viros graves, & doctos, illud tamen certum est, quæcumque sunt ab hæreticis quamdiu in publico officio tolerantur, valere: c. Nonne 8. q. 4. ita Silvest. verbo Excommunicatio 3. n. 10. & 11. quia Ecclesia voluit, ut valeret; toleratus autem dicitur minister ille, qui communi errore populi habetur pro legitimo.

Præterea pœnis alijs afficiuntur hæretici: nam etiam privantur Ecclesiastica sepultura ut in c. *Quicumque, de hæreticis*, quod intelligendum est de ijs, qui nominatim sunt excommunicati.

Alia etiam pœna hæreticorum est infamia: sed hæc non contrahitur secundum veriore opinionem, nisi post sententiam Judicis.

Ac denique aliæ sunt pœnæ, ut capitis supplicium, de quibus videndi sunt Cast. de *Justa Hæreticorum punitione*. Simancas de *Catholicis institutionibus*.

Postremo dubitari potest, An ab hæresis nota, pœnitentiaque Hæreticis à Judice impositis liber sit, qui ignorantes hæresi adheret.

Resp. aliquibus propositionibus. Prima, Constantans est apud omnes DD. opinio, ignorantiam ab hæresi excusare, ac proinde à pœnis in Hæreticos latas liberare D. Tho. 2. 2. q. 2. art. 6. ad 2. ubi Cajetan. & alij. Hæc tamen propositio non de qualibet ignorantia intelligi debet, sed tantum de ignorantia invincibili, ea scilicet, quam homo sapere non potuit, postquam adhibuit sufficientem sollicitudinem pro ratione sui status, & conditionis, pro veritatis investigatione: non dubium quin plurimi inveniantur in terris hæreticorum, & Schismaticorum, qui in aliquibus rebus ad fidem spectantibus laborant hæc invincibili ignorantia: vel quia materia fidei est de subtilioribus rebus, & non de illis, quas ipsi quo ratione sui status explicitè scire tenentur, quales sunt articuli fidei: & ipsi seducti ab aliquo viro docto, quem ipsi ipsum Catholicum credunt, vel à parentibus, Parochis, Episcopis, aut alijs similibus instructi decepti fuerunt; dummodo cum pertinacia suæ sententiæ non adherent, sine dubio in foro interiori, & exteriori excusantur, ut optimè resolvit Penna in Scholæ Inquisitionum 1. p. quest. 7.

Si quis vero erret ignorantia crassa, vel affectata licet in foro exteriori præsumatur Hæreticus, maxime si erret in his, quæ scire & credere tenentur ratione sui status, ut optimè docet Doctor Penna, ubi supra; in foro tamen interiori non est hæreticus, quia non adheret cum pertinacia suis erroribus. Maxime vero hoc credendum est, de viris simplicibus, aut non literatis, qui inter hæreticos, vel schismaticos commorantur, qui majorum & doctiorum erroribus adherent: existimantes ipsos habere fidem Catholicam Unde D. Tho. 2. 2. q. 2. art. 6. ad 3. Si autem inquit aliqui majorum deficiant, non præjudicat fidei simplicium, qui eos rectam fidem habere credunt; quia minores, ut ibidem docet Angelicus Doctor, non habent fidem implicatam in fide majorum, nisi quatenus majores adherent doctrinæ divinæ.

Vid. part. Præterea sciendum est, fautores, receptores, & 2. directos defensores hæreticorum incidere in excommunicationem, ac legentes eorum libros incurrere excommunicationem Bullæ cænæ Domini summo nostro Pontifici reservatam, ut la. è tradunt Authores de *rebus à scriptores de censuris*; Omnis, vero alijs, quæ ad nostrum propositum non conducunt, duo sunt considerandi, primum nomine *fautorum, defensorum, vel receptorum* intelligi, ut bene advertit Cajetan. in *Summa* verbo *Excommunicatio*, de fautoribus, & receptoribus hæreticorum, ut hæretici sunt, id est, de tventibus ipsos ipsa ratione quia sunt hæretici. Unde si quis aliquem reciperet hæreticum, & domi retineret, quia infirmus erat, non excommunicatur in cænâ Domini, nisi alia feratur ab inquisitoribus excommunicatio generalior.

Thom. à Jesu Oper. Tomo. I.

Secundo notandum est, nomine *librorum prohibitorum* non comprehendendi Græcorum, Armenorum, aut aliorum Schismaticorum ritus & cærimonias continentes, & similiter ut aliquibus placet non feruntur prædicta excommunicatione Catholici, qui in Anglia, Germania, Polonia, Gallia, ac similibus locis legunt libros Hæreticorum continentes hæreses, dum id fiat studio cognoscendi, & confutandi eorum hæreses, & errores, sed hæc opinio cum ea limitatione accipienda est, ut rectè notavit Azor. ubi supra c. 16. in illis partibus, in quibus prædicta Constitutio Bullæ Cænæ Domini non est usu accepta, nec promulgata, aut jure communi confirmata. Sed quicquid sit de hac sententia, gaudent tamen Religiosi Mendicantes privilegio à multis Summis Pontificibus concessio, ut in terris infidelium, Schismaticorum, & Hæreticorum possint tuto conscientia eorum libros, & alios quacunquæ ex causa prohibitos, ad effectum illos confutandi & corrigendi legere; sic etiam concessit Ordini nostro Clemens VIII. in Bulla, quæ incipit: *Dominici gregis, &c.*

Ultimo scire oportet, Hæretico ad Ecclesiam reverentes, oportere prius hæresim abjurare, hoc est, jurejurando damnare, aut simpliciter omnem hæresim, aut specialiter eam, in quam incidit; deinde seipso promittere se ipsos firmiter credituros quicquid Catholice fides Ecclesiæ proficitur, quæ omnia intelligenda sunt, cum Hæreticus absolvitur in foro exteriori, in quo poterunt servari formulæ infra designatæ: nam in foro conscientie sufficit, habere contritionem de hæresi, & firmiter propositum, cautionemque sufficientem præbere, non revertendi ad vomitum, & tunc absolvi poterit ab eo, qui habet potestatem, vel ordinariam, ut inquisitores hæreticæ pravitatis, vel subdelegatam, ut Religiosi aliqui Mendicantes, commorantes inter Hæreticos, Schismaticos, & alios infideles, ubi inquisitiones non sunt, habere solent, ut infra latius dicemus.

Forma brevis omnem hæresim abjurandi per eum qui in hæresim incidit, & pœnitet, & alias non est relapsus.

Et Go talis, de tali loco, talis diœcesis, coram N. & N. Sacrosanctis Evangelij possitis coram me, eisque propriis manibus per me tactis juro, me credere corde, & profiteri ore illam sanctam fidem Catholicam & Apostolicam, quam Sancta Romana Ecclesia credit, prædicat, proficitur, & observat: & consequenter abjuro, revoco, & detestor, & abnego omnem hæresim, cujuscunque sit conditionis, & sectæ, extollenis se adversus Sanctam Catholicam Ecclesiam.

Item Juro me credere, & profiteri ore, quod fide & sic, &c. ubi explicetur articulus Catholicus contrarius illi hæresi, in quam se confessus est incidisse. Et postea dicat, Juro & promitto, quod deinceps nullam hæresim prædicaturum, seu aliam qualemcunque tenebo, nec dogmatizabo, nec libros hæreticales scienter habebō.

Quod si convenientius visum fuerit, ut professionem fidei cum solemnij juramento exhibeam magis in specie faciat; trademus hic formam à PIO IV. editam in Bulla, quæ incipit, *Injunctam nobis.*

X 2

Forma

Forma juramenti professionis
Fidei secundum Bullam
Pii PP. IV.

EGO N. firma fide credo, & profiteor
omnia & singula, quæ continentur
in Symbolo fidei, quo Sancta Romana
Ecclesia utitur, videlicet:

Credo in unum Deum Patrem omni-
potentem, factorem cæli & terræ; vi-
sibilem omnium & invisibilem; & in
unum Dominum JESVM Christum,
Filium DEI unigenitum, & ex Patre na-
tum ante omnia sæcula, DEVM de
DEO, lumen de lumine, DEVM verum
de DEO vero, genitum, non factum,
consubstantialem Patri, per quem om-
nia facta sunt: qui propter nos homines,
& propter nostram salutem descendit
de cælis, & incarnatus est de Spiritu San-
cto ex MARIA Virgine, & homo factus
est, Crucifixus etiam pro nobis sub Pon-
ticio Pilato passus & sepultus est; & resur-
rexit tertia die secundum Scripturas; &
ascendit in cælum sedet ad dexteram
Patris: & iterum venturus est cum glo-
ria judicare vivos & mortuos; cujus reg-
ni non erit finis: Et in Spiritum Sanctum,
Dominum & vivificantem, qui ex patre
Filioque procedit, qui cum Patre & Fi-
lio simul adoratur & conglorificatur,
qui locutus est per Prophetas: & unam
Sanctam Catholicam & Apostolicam
Ecclesiam, Confiteor unum baptisma in
remissionem peccatorum, & expecto
resurrectionem mortuorum, & vitam
venturi sæculi amen.

Apostolicas & Ecclesiasticas tradi-
tiones, reliquasque ejusdem Ecclesie
observationes & constitutiones firmissi-
mè admitto, & amplector.

Item sacram Scripturam juxta eum
sensum, quem tenuit, & tenet Sancta
Mater Ecclesia, cujus est judicare de ve-
ro sensu, & interpretatione sacrarum
Scripturarum, admitto, nec eam un-
quam, nisi juxta unanimum consen-
sum Patrum accipiam & interpreta-
bor.

Profiteor quoque septem esse verè
& propriè sacramenta novæ legis, à JE-
SV Christo Domino nostro instituta,
atque ad salutem humani generis, licet
non omnia singulis necessaria, scilicet
Baptismum, Confirmationem, Eucharis-
tiam, Penitentiam, Extremam unctio-
nem, Ordinem & Matrimonium: illa-
que gratiam conferre. Et ex his Baptis-
mum, Confirmationem, & Ordinem si-
ne sacrilegio reiterari non posse. Re-
ceptos quoque & approbatos Ecclesie

Catholicæ ritus, in supradictorum om-
nium sacramentorum solemnè admi-
nistratione recipio & admitto.

Omnia, & singula, quæ de peccato
originali, & de justificatione in sacro-
sancta Tridentina Synodo definita &
declarata fuerunt, amplector & reci-
pio.

Profiteor pariter in Missa offerri
DEO verum, proprium, & propitiato-
rium Sacrificium, pro vivis & defunctis,
atque in Eucharistie Sacramento esse
verè, realiter & substantialiter corpus
& sanguinem, unà cum anima, & divi-
nitate Domini nostri JESV Christi, sic-
rique conversionem totius substantie
panis in corpus, & totius substantie vi-
ni in sanguinem, quam conversionem
Catholica Ecclesia Transsubstantiatio-
nem appellat. Fateor etiam sub altera
tantum specie totum atque integrum
Christum, verumque sacramentum
sumi.

Constanter teneo Purgatorium esse,
animasque ibi detentas Fidelium iussa-
gij juvari. Similiter & Sanctos unà cum
Christo regnantes, venerandos atque
invocandos esse; eosque orationes
DEO pro nobis offerre: atque eorum
reliquias esse venerandas.

Firmissime assero imagines Christi,
ac Deiparæ semper Virginis, nec non
aliorum Sanctorum habendas, & reti-
nendas esse; atque eis debitum hono-
rem ac venerationem impertiendam.

Indulgentiarum etiam potestatem
à Christo in Ecclesia relictam fuisse; il-
larumque usum Christiano populo
maximè salutarem esse affirmo.

Sanctam Catholicam, & Apostoli-
cam Ecclesiam Romanam, omnium Ec-
clesiarum matrem, & magistram agnos-
co, Romanoque Pontifici, Beati Petri
Apostolorum Principis Successori, ac
JESV Christi vicario, veram obedien-
tiam spondeo, ac juro.

Cætera item omnia à Sacris Ca-
nonibus, & Oecumenicis Conciliis, ac
præcipuè à Sacrosancta Tridentina sy-
nodo tradita, definita, & declarata, in-
dubitanter recipio, atque profiteor: si-
mulque contraria omnia, atque hæreses
quascunque, ab Ecclesia damnatas, &
rejectas, & anathematizatas, ego pa-
riter damno, rejicio, & anathemati-
zo.

Hanc veram Catholicam Fidem, ex-
tra quam nemo salvus esse potest, quam
in præsentem spontè profiteor, & veraci-
ter teneo, eandem integram & invio-
latam, usque ad extremum vitæ spiri-
tum, constantissimè (DEO adjuvante)
retinere & confiteri, atque à meis sub-
ditis

ditis, vel illis quorum cura ad me in-
nere meo spectabit, teneri, doceri, & præ-
dicari, quantum in me erit, curaturum,
ego idem N. spondeo, voveo, ac juro, sic
me DEVS adjuvet, & hæc sancta DEI
Evangelia.

Remedia pro Catholicis inter Hæreti-
cos versantibus, ad orthodoxam fidem
conservandam, ex Patre Fran-
cisco Costero.

Si tamen aliquando contigerit Catholicos cum
Hæretis conversari, pro Fide Catholica tuen-
da, atque conservanda, omnem curam & sollicitu-
dinem adhibere oportebit. Et ne in tanto peri-
culo versantes pereant, sequentia ipsos servare
maximè conducet: quæ quoniam brevissima, &
popularium etiam capui accommodatissima
sunt, convenientissimum hic duximus inferere.

Primo itaque humilitatem ex animo sequi ne-
cesse est. Sicut enim impossibile est Hæreticum
non esse superbum, ut qui iudicium suum totius
Ecclesiæ iudicio præponitur fieri non potest, ha-
milit ut in hæresim labatur, nisi humilitatem abji-
ciat. Non veniat mihi pes superbia, & manus pecca-
toris non moveat me: ibi ceciderunt, qui operantur ini-
quitatem; IBI, hoc est, in pede superbiæ ait D. Au-
gustinus.

Secundo, frequens Sacramentorum Pœnitenti-
æ & Eucharistiæ usus necessarius est. Quia enim
per hæc Sacramenta, & maximè per Eucharis-
tiam, non solum fides confirmatur, sed spiritalis
etiam gustus confertur, ut gustemus, & videamus
quam suavis sit Dominus, sit per crebram com-
munionem, ut homo non modo credat: sed
quodammodo sapiat & experiat vera esse, quæ
fides proponit. Atque hoc est, quod Christus di-
cit, Qui manducat meam carnem, & bibit meum san-
guinem, id me manet, & ego in eo: hoc est, persevera-
bit in Ecclesia mea, & Spiritus meus manebit in
eo.

Tertio, opus est, frequenti meditatione exer-
cere se, in consideratione charitatis DEI, in genus
humanum: quam ex innumeris beneficiis nobis
collatis tantam esse constat, ut intellectum excedat
& Angelorum & hominum. Huic sanè chari-
tati non est consentaneum, mundum univèrsam
sine fide, sine vero Sacramentorum usu, sine re-
cta intelligentia scripturarum, mille quingentis an-
nis, in summis relictum fuisse erroribus, donec
unus Apostata Monachus, (qui ruptis castitatis &
alii religionis votis, sanctimonialem, Deo conse-
cratam, atque velatam, sacrilegis sibi nuptijs
junctis) tam diuturni erroris & falsitatis orbem
univèrsam redargueret, damnatis tot sanctis Pa-
tribus, qui & miraculis & vitæ sanctimonia cla-
ruerunt: cum iste & miraculum nullum ediderit,
& fatari in publica ad populam concione non
erubuerit, se Dæmonem probè novisse, & ab eo
vicissim benè cognitum esse, cum eoque plus-
quam modicum talis comedisse (quod longè fa-
miliaritatis est argumentum) imo scriptis libris tes-
taturum posteteris reliquerit, diaboli secum nocte dis-
putantis argumentis se convictum, sacrificium
Missæ de medio sustulisse.

Thom. à Jesu Oper. Tom. I.

Quarto, Pependere diligenter & serio pro-
missiones DEI Ecclesiæ factas: quæ tantæ sunt, ut
ijs cognitæ, nullus sit reliquus erroris locus. Est
enim Ecclesia primò, fundamentum & columna
veritatis: hoc est, quæ non solum veritatem secum
habet, sed quæ sola veritatem adinstat columnæ &
si mamenti sustentat, & aperit omnibus demon-
strat. Unde sicut nullus error fidei in doctrinam
Ecclesiæ potest irrepere: itaque neque extra Ec-
clesiam est veritas sine errore.

Secundo, Ecclesia in doctrina morum errare
non potest, cum sit à fidelibus, in qualibet admo-
nitione, instructione & reprehensione sic audien-
da, ut qui ejus monitis obtemperare nollit, gra-
vissima pena, quæ mortalibus infligi potest, sit af-
ficiendus; nempe excommunicationis gladio à
Christi corpore separandus. Si (ait Dominus
Matth. 22.) Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam
Ethnicus & Publicanus.

Tertio Ecclesia est Christi sponsa. Sponsam
autem nihil potest latere arcanorum sui sponsi.

Quarto, Est corpus Christi eodem spiritu sa-
cto afflatum. Quare neque à Capite separari po-
test, (ego, ait, Matth. 22. vobiscum sum omnibus die-
bus, usque ad consummationem sæculi) neque ignorat
mentem sui capitis, si idem sit capitis & corporis
spiritus. Nemo (ait Apolt. 1. Cor. 2.) novit quæ sunt
hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est. Nos au-
tem spiritum Christi habemus: & qui spiritum
Christi non habet, hic non est ejus. Unde & Do-
minus promisit Joan. 16. se Ecclesiæ daturum pa-
racteram spiritum, qui eam doceret omnem verita-
tem.

Quinto Ecclesia est congregatio non occulta
& latens; sed aperta. Matth. 5. Sicut civitas supra
montem posita, & candela posita super candela-
brum, ut omnes, qui in domo sunt lumen vide-
ant: id est, ut ab omnibus videri possit, tam ijs, qui
ad fidem Christi convertuntur, ut sciant, quo sit
eundum, & à quo sit fides petenda; quam ijs qui
sunt in Ecclesia admisi, ut sciant in dubijs, quæ
sit audienda, Dic, inquit, Ecclesiæ: Matth. 18. Et si Ec-
clesiam non audierit, &c.

Sexto Ecclesia hoc modo in monte fundata, &
apertè conlilita, non est unius anni, nec unius sæ-
culi, sed omnium dierum atque annorum, usque
ad consummationem sæculi. Super hanc petram
(ait Matth. 18. edificabo Ecclesiam meam, & porta in-
feri non pravelebunt adversus eam; hoc est, Firmissi-
mè eam collocabo; adversus quam tametsi omnia
industria, sapientia, atque potentia dæmonum sit
insurrectura, nunquam tamen pravelebit, ut eam
deficiat. Si igitur hæc Ecclesia habeatur tam illu-
stribus privilegijs instructa, quæ neque errare, ne-
que errores in doctrina fidei, vel morum docere,
neque superari possit ulla vi aut arte; quæ scrip-
turas & verba optimè noverit, atque intelligat
Sponsi sui, quæque spiritu eodem cum suo capite,
& sponso sit imbuta; non est locus hæresibus; quia
ad omnem dubitationem recurendum erit ad
Ecclesiam, juxta Christi præceptum, Dic Eccle-
siæ, &c. Matth. 18. Qui vos audit me audit,
Luc. 10.

Sed ubi sit ista Ecclesia, quæratur? Hoc sanè ex
Scripturæ verbis aperitè constat, talem aliquam esse,
& à Christi temporibus extitisse, atque ad con-
summationem usque sæculorum semper mansu-
ram, qualem jam descripsimus. Ubi autem illa ha-
bitus fuerit, & quænam illa sit etiamnum, his
duobus indicijs ostendi potest.

Lib. de
Missæ
angulari
Tom. 7.
editi à
Witt. h.
bergen. in
fol. 228.

Psal. 35.

Joan. 6.

Priori quidem ex omnium Christianorum consensus, & nationis unanimi consensu, Sicut enim Romanam urbem eam cognoscimus, quae ad Tiberim, Parisiensem, quae ad Sequanam, Coloniensem, quae ad Rhenum est posita: quia habitentis mundus universus has urbes agnovit: ita si quae Ecclesia pro veteri & Catholica Christi Ecclesia, ab orbe universo mille quingentis annis est habitata, ea certe pro tali nobis est agnoscenda. Et sicut si post tanti temporis totius orbis confirmationem, quispiam aliud oppidum, à paucis annis edificatum, tibi veram illam & antiquam Coloniensem esse diceret, antiquo um Imperatorum privilegijs & libertate celebrem, ideo nihil perfraderet, ut eam tanquam insanam ridendam & explodendam se proponeret: itaque qui post mille quingentos annos aliam tibi Ecclesiam demonstrare conatur, à paucis annis coactam, eamque docere esse veram illam Ecclesiam, quam Christus innumeris privilegijs donavit, errasse autem omnes, qui M. D. annis hunc ceterum non agnovissent, non solum audiendus non est, sed pro infano habendus, quod recentis, & nuper nato conventui tantam aequitatem tribuat. Ex his facile vide et est, quantum sit vera Ecclesia, quia ante annos sexaginta eam necdum ullus ex alijs ceteribus natus esset, ubicunque per orbem Christianum, potissimum vero ubi nunc novae sectae vigent, si quis de vera Ecclesia quaesiverit, nulla alia quam Ecclesia Romana ostensa fuisset.

Posteriori vero indicio idem ostenditur, ex di-
 & his superius privilegijs, Ecclesiae suae à Christo relictae. Si enim quaeras Ecclesiam hodie, quae sit, aut fuerit aliquando per orbem universam diffusa, vel agnita, & cujus origo constanti & non interrupta successione ad Christum & Apostolos deduci possit, nullam invenies aliam, quam Romanam. Sicut enim nos credimus, ita crediderunt majores nostri ab annis 100. ab annis 200. 300. 400. usque ad annum 1576. Neque demonstrari potest, quando primum, vel à quo sit fides nostra violata aut mutata. At vero sicut credunt novae sectae Lutheri, Biceri, Calvini & ceteri 60. annos nusquam in orbe creditum esse: cum omnibus conser, Martinum Lutherum anno 1517. errores istos primum excogitasse & innoxisse. Atque etiam hodie, errores isti angustis certorum locorum continentur. Lutheranismus Germania: Calvinismus Gallia & Anglia: zwinglianismus Helvetia. Extra Europam autem neque sunt, neque fuerunt unquam, vel denomine cogniti.

Quinto, vitare lectionem librorum veterum, & Haereticorum familiaritatem atque colloquia: *Haereticum, ait Apostolus Tit. 3. post unam & secundam correctionem devota. Quia, ut verba loquentis vim habent movendi: ita & scripta ad permovendum majore artificio sunt elaborata. Legendi potius sunt sacri Doctores, quos constat vitae sanctitate & eruditione praecellisse: & si quatenus miscendi sermones cum doctis & pijs. Quia tamen in tanta multitudine Haereticorum, fieri vix potest, ut non aliquando cum illis agamus, in promptu habenda sunt rationes, quibus avitam fidem Ecclesiae tueamus. Parati inquit Apostolus 1. Pet. 3.) semper ad satisfactionem omni presentis vos rationem, de ea, quae in vobis est sper. Non quod necessum sit, de singulis articulis controversis, omnes esse instructos: sed quod expediat generales quasdam novissime solutiones eorum communibus argumentis. Veluti si objiciant, in sacris litteris non haberi invocandos esse sanctos, venerandas imagines, ab-*

stinendum à carnibus, aut aliquid ejusmodi, non ergo ista esse faciendae, nos contra objiciamus, & quidem efficacius, haec sacris litteris non prohiberi: atque sine peccato fieri posse, quia ubi non est lex, ibi nec pravariatio, Rom. 4.

Item si dicant, nihil esse fide tenendum, nisi quod sacris litteris continetur, nos contra dicamus, si hoc admittatur, manifestè sequitur Evangelium secundum Mattheum non esse à Spiritu sancto dictatum: quia nusquam in universa Scriptura habeatur: hoc Evangelium vel esse dictatum à Spiritu sancto, vel esse in Catalogo librorum sacrae Scripturae. Haec enim obiectio illos educter, ut fateri cogantur, aliqua esse recipienda atque credenda, quae Scriptura sacra non contineatur: sed ea tantum rejicienda, quae Scripturae sacrae aperte repugnant.

Si vero ejusmodi aliqua loca Scripturae ab ijs adferantur, quae videantur adversari doctrinae Ecclesiae: si quando Catholicorum Patrum expositio non occurrit, haec una solutio sufficit, Scripturae illas dogmatibus Ecclesiae non esse contrarias, quantumvis prima fronte videantur. Nam licet earum genuinam explicationem ad manus non habeamus (sunt enim Scripturae difficiles & studio egent, quod non est omnium) ante multas tamen annorum centurias, priusquam haereticis in orbem venisset, Catholicos Doctores per universum orbem Scripturas istas sic ad mentem Christum dellexisse, ut nihil planè cum doctrina Orthodoxa Ecclesiae, quam iidem ipsi tuebantur, pugneret.

Rursus si quaerant, cur libeat tanto tempore in antiqua ista Ecclesia haerere, cum potius sint eligenda nova, quam vetera? Dicendum primo, non omnia vetera abjicienda esse, neque omnia nova veteribus praeferrenda. Autum verus praefertur novo: & si senex manum suam veterem simplicitate velit, non inveniet aliam commodiorem, etiam si argenteam, aut auream substituat.

Dicendum secundo, quòd velint nos relicta Ecclesia Romana abire ad Luthericam, Protestantium, Calvinistarum, an ad Anabaptitarum sectam? hi enim ex aequo omnes Ecclesiam Romanam damnant, & veram scripturarum intelligentiam jactant.

Tercio quae sit ratio, cur illi velint nos antiquam fidem deserere? quid apud ipsos praclarum sit, quod nos ad mutationem tanti momenti, unde animae salus dependet, movere debeat? Nam si vicia spectes superiorum, scimus Christum praemonuisse Matth. 23. *Quaecunque dixerint, servate & facite: secundum opera autem eorum nolite facere: neque tantae sunt Haereticorum Ministrorum virtutes, ut ijs magno ere cedant mores Sacerdotum Catholicorum: quin potius, incorruptus arbiter, majorem vitae integritatem atque doctrinam in Romana Ecclesia, quam in illis sectis deprehendet.*

Si Scripturarum intelligentiam consideres, ante exortas haereses, Ecclesia, quae Scripturas habuit, earum etiam intelligentiam habuit. Cur ergo ab Ecclesia Scripturarum libros recipiam, & eorundem intelligentiam non accipiam? Cur credam dicenti hoc esse verbum Dei, & non credam docenti, hunc esse in electum verbi Dei? Cur credam in numero librorum, & non credam in sensu librorum? Sanè in die Judicij coram Christo severo Judice, securior erit Catholicas quovis sectario. Ponamus enim falsa esse, quae Romana Catholica Ecclesia credit: in exacto illo Judicio, cum Christus

Christus

Christus quæret, cur ita de me, sacramentisque meis credidisti? securè respondebit Catholicus: Primo, quia Ecclesia per uniuersum orbem nos ita docuit, quam tu audiendam iussisti. Secundo, quia nos i a docuerunt maiores nostri, qui eandem fidem à suis se maioribus accepisse, & illos rursus à maioribus suis, ad Apostolorum usque tempora, testati sunt: neque tempus scire potuimus unquam, quo fides hæc à te Apostolis tradita, & quæ ad nos usque per manus uenisse dicitur, vel in minimo violata fuerit: maxime cum tu Beato Apostolo Petro discretè promiseris, *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & porta inferi non præualebunt aduersus eam: Et ascensus in caelum dixeris, Mart. 28. Ego uobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi.* Tertio, quia uirgili, qui fidem illam nos docuerunt, & ad finem usque uitæ retinuerunt, clarissimi fuerunt & eruditione & morum probitate, quorum sanctitatem tu ipse miraculis comprobasti. Sanè ergo, si error in nobis fuit, tu Domine nos decepisti. Eorum enim uestigia, quorum tu uiam tibi placere declarasti, secuti sumus. Denique, quia nihil uidimus in doctrina fidei nostræ, Scripturis & uerbis tuis repugnans. Ut enim aduersarij nostri multas nobis Scripturas obiecerint: ita tamen illæ omnes à Doctoribus nostris ante multas annorum centurias declaratæ fuerunt, ut planè nihil cum doctrina Catholica pugnare uiderentur. Quis autem eram ego, qui fidem tam antiquam, per totum orbem diffusam, tot miraculis illustratam, tanta omnium Catholicorum consensione seruatam, à tot Patribus explicatam, rejicere audeam, uel erroris arguere?

Contra tibi ex sectario interrogabit Dominus, Et quid te impulit, ut relicto ouili meo, ad luporum gregem te conferres? Quid poterit adferre, nisi, Martinus Lutherus nos decepit, Calvinus seduxit, Bucerus peruerit? At rursus Dominus,

Quid (inquit) in his Doctoribus uidisti, quod te ad fidem mutandam, & Ecclesiam tot sæculorum deletendam impelleret? forte miracula ediderunt, uel forte insigni sanctitate uiguerunt? Atqui tibi per Apostolum meum ad Galat. 1. dictum fuit; *Si Angelus de celo uobis euangelizauerit, præter id quod accepistis, anathema sit.* Si in religionis mutatione nec Angelis est fides adhibenda, quanto minus hominibus sine miraculorum testimonio, sine uitæ probitate? quales enim prædicti fuerint, nouit orbis uniuersus.

At dicet fortè Hæreticus, Vidimus in Romana Ecclesia multos errores Scripturis tuis non consentaneos. Sed Dominus iterum. Et à quo Scripturas sacras accepistis? nonne à Romana Ecclesia? illa autem totis mille quingentis annis tam focors fuisse in enarrandis Scripturis credenda est, ut tanto tempore non adverteret, se cum Scriptura pugnare? Et si illa Scripturas eo sensu exposuit, ut nihil cum auita fide pugnaret; cur tu uouas, & inauditas expositiones secutus, uniuersum orbem erroris damnasti, & non potius Ecclesia fidem, & explicationem secutus fuisti? Magis enim rationi consentaneum tibi esse debebat, illum esse uerum Scripturarum intellectum, quem per uniuersum orbem tot sæculis docuit illa Ecclesia, quæ tibi Scripturas tradidit; quam illum, quem post 1500. annos quibus uouorum Doctorum commentus est.

Qui candido animo ista per cogitaret, quæ certo certius post mortem uentura sunt; non sicilè ad errores declinaret: sed ueram retinere Romanam Catholicam fidem, sine qua impossibile est placere Deo.

